

BENİM ADIM KIRMIZI ÜZERİNE YAZILAR

Erkan Irmak 1983 yılında İstanbul'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. *Kayıp Destan'ın İzinde* adlı Nâzım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye* ve *Memleketimden İnsan Manzaraları*'na odaklanan yüksek lisans tezi, 2009 Memet Fuat Eleştiri/İnceleme Ödülü'ne layık görüldü. Aynı adla İletişim Yayınları'nca yayımlanan kitabı ise 2011'de Cevdet Kudret Jüri Özel Ödülü'nü kazandı. Doktora tezi *Eski Köye Yeni Roman: Köy Romanının Tarihi, Kökeni ve Sonu (1950-1980)* adıyla 2018 sonlarında yayımlanan Irmak, 2011'den bu yana İstanbul Şehir Üniversitesi'nde eleştirel okuma ve yazma dersleri vermektedir.

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar

Hazırlayan
Erkan Irmak

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5513
Edebiyat - 1582

Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar
Hazırlayan: **Erkan İrmak**
İngilizce ve Fransızca yazı çevirileri: **Mehmet Erkuıt**

Kitap editörü: **İshak Reyna - Sevengül Sönmez**
Düzeltili: **Çetin Şan**

Kapak tasarımı: **Ahmet Işıkçı**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok.
No: 16 Seyrantepe - Kağıthane / İstanbul
Tel: (0212) 281 64 48
Sertifika No: 12168

1. baskı: İstanbul, Aralık 2019
ISBN 978-975-08-4637-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2016
Sertifika No: 44719

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik](https://www.facebook.com/YapıKrediKulturSanatYayincilik)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Önsöz: *Kırmızı'nın Yirmi Bir Yüzü*
ERKAN IRMAK • 7

Minyatürdeki Cinayet:
Türkiye'nin Ruhunu Keşfe Çıkan Bir 16. Yüzyıl Polisiyesi
JOHN UPDIKE • 17

Fırçanın Kâfirliği: *Benim Adım Kırmızı*
RICHARD EDER • 26

Cinayet ve Neşe
DICK DAVIS • 31

Benim Adım Kırmızı Üzerine Üç Merkezli Bir Okuma Denemesi
BAHADIR SÜRELLİ • 36

Osmanlı Mirasını Yeniden Tahayyül Etmek
ERDAĞ GÖKNAR • 66

İki Görme Biçiminin Pedagojisi: *Benim Adım Kırmızı'da*
Söz ve Resmin Karşılaşması
FERİDE ÇİÇEKOĞLU • 118

Benim Adım Kırmızı'da Fark, Görsel Anlatım ve “Bakış Açısı”
FERİDE ÇİÇEKOĞLU • 143

“Bu Bir Pipo Değildir”:
Yourcenar ve Orhan Pamuk'ta Gerçeklik ve Tasvir
FRANÇOISE PAULET DUBOIS • 160

Benim Adım Kırmızı Kuyum İşçilerinin Buluşması:
Yazar – Çevirmen – Okur
TANJU İNAL – MÜMTAZ KAYA • 171

Çevirinin Yazarı, Yazarın Çevirmeni Olmak
ERDAĞ GÖKNAR • 185

Benim Adım Kırmızı: Kültürel Okuryazarlık Sınırları İçinde
Edebiyat ve Çeviri Edimleri
ZELIA GREGORIOU • 204

Türk-Alman Edebiyatı İstanbullaşıyor: Orhan Pamuk'un
Benim Adım Kırmızı'sından Çokkültürlü Germanistlere Dersler
DAVID MARTYN • 229

Benim Adım Kırmızı: Sanat Entrikaları
AZADE SEYHAN • 240

Avrupa'nın Geçmişini Yeniden Konumlandırmak:
Orhan Pamuk'un Hava Geçirmez Kurmacaları
LUCY STONE McNEECE • 256

Doğu'dan Görülen Batı / Batı'dan Görülen Doğu:
Benim Adım Kırmızı Üzerine Düşünceler
NEDRET ÖZTOKAT – UŞUN TÜKEL • 279

Orhan Pamuk ve Doğu-Batı İkililiği
EMILIA PARPALĂ – RIMONA AFANA • 288

Benim Adım Kırmızı'da Heteroglossia Cümbüşü ve
Cinai Bakış Açıları
BARISH ALI – CAROLINE HAGOOD • 304

Benim Adım Kırmızı'da Failler Ağı
FATİH ALTUĞ • 335

Aşkın Tarihselliği ve Şeküre'nin Sesi
DİDEM HAVLİOĞLU • 361

Adı Kırmızı'yı Düşünmek
ALPER ŞAHİN • 373

Benim Adım Kırmızı'nın "Çerçeveleri":
Bir Başyapıt Okuması
H. ESRA ALMAS • 489

"Romanımdan Memnunum"
ERKAN IRMAK – ORHAN PAMUK • 409

İzin İçin Teşekkürler • 427

Önsöz: Kırmızı'nın Yirmi Bir Yüzü

Bir yazardan ya da eserlerinden yola çıkılarak yazılmış makalelerin derlenip kitaplaştırılması edebiyat eleştirisinin pek de yabancı olmadığı bir durumdur. Bu, bir bakıma, edebiyatçının ömrü boyunca yaptıklarına duyulan saygıdan, bir başka deyişle ona bir “armağan” verme arzusundan kaynaklandığı kadar, aynı zamanda eserlerinin bıraktığı etkinin yorumlanması, yazdıklarının farklı disiplin ve metotlarla açıklanması, tarihsel olarak konumlandırılması için de yararlıdır. Bu yüzden, tahmin edileceği üzere, hakkında kitaplar basılan, tezler yazılan, sempozyumlar düzenlenen, özel sayılar hazırlanan yazarlar, genellikle aramızdan ayrılanlar arasından seçilir. Elbette, bu tercihin nedenleri için farklı gerekçeler öne sürülebilir; ancak bunlar arasında ilk ve en anlaşılır olanı, eleştirmenlerin yazarın külliyatını toplu halde değerlendirme arzusu ve yorum ya da tespitlerine karşı çıkabilecek güçlü bir yazar itirazından uzak kalma temkinliliğidir diyebiliriz. İşin doğrusu, pek çok akademisyen ve araştırmacı ileride iddialarının tersini yapacak veya tezlerini boşa çıkaracak yeni metinler yazması muhtemel bir romancıyla ilgili söz söylemek istemez.

Dolayısıyla, hâlâ hayatta olan ve eser vermeyi sürdüren yazarlar için bu türden yayınlar yapılmasının oldukça nadir olduğunu, hele tek bir roman için koca bir kitap derlenmesine bütün dünyada epeyce ender rastlandığını söyleyebiliriz. Konuyu bu açıdan ele aldığımızda da, Orhan Pamuk'un hem bizim edebiyatımız hem de dünya eleştiri sahnesi için oldukça istisnai bir yere sahip olduğunu daha en başta belirtmek gerekir.

Nitekim, yıllar önce Boğaziçi Üniversitesi'nde lisans eğitimimi aldığım sıralarda, çok sevdiğim hocam Nüket Esen'in *Kara Kitap Üzerine Yazılar* adlı derlemesini ilk elime aldığım da, bu yüzden oldukça şaşırduğımı ve kendisine bu kitapla ilgili sorular yönelttiğimi hatırlıyorum. Şaşkınlığımın bir kısmı farklı dillerde, farklı zamanlarda kaleme alınmış bunca yazıyı hocamın nasıl bir araya

getirdiğini aklımın almamasından kaynaklanıyordu. Ama bir edebiyat öğrencisi olarak benim için daha anlaşılması, tek bir kitap için bu kadar çok ve değişik yazının nasıl yazılmış olabileceğiydi. Romanı ben de okumuş ve sevmiştim, ama tek bir metinden bunca farklı bakış açısına ulaşılabilceğini aklım almamıştı. Bu duygularla derlemeyi okurken kimine katıldığım, kimini beğenmediğim, kimini de anlamadığım uzunlu kısıklı yazılar, bana her şeyden çok farklı bakış açılarının önemini öğretmişti. Yıllar içinde edebiyat eleştirisi üzerine daha çok çalışıp farklı kuramlarla tanışma fırsatı buldukça, elbette metinleri yorumlamanın pek çok geçerli yolu bulunabileceğini, tek bir “hakikat”e bağlanmaktansa ortak üretilmiş bir “anlam”ın peşinden koşmanın daha sağlıklı olabileceğini ve üstelik iyi edebiyatın özelliklerinden birinin de her okumada kişiye yeni bir şey söylemek, düşündürmek, hatırlatmak olduğunu kavramıştım. Bu yüzden, *Benim Adım Kırmızı* üzerine bir derleme hazırlarken üzerine en çok titredığım, bu duygu ve genişliği olabildiğince kitaba yansıtabilmek oldu.

Bu yolda, hem şanslı olduğum hem de bir ölçüde işimi zorlaştıran durum, 1998’de ilk olarak Türkçede, sonraki yıllarda da onlarca yabancı dilde yayımlanan roman hakkında sayısı yüzleri bulan yazının kaleme alınmış olmasıydı. Bunlara yüksek lisans ve doktora tezleri, kitaplar, Orhan Pamuk hakkında düzenlenen sempozyumlardan derlenmiş yayınlar gibi başkaları da eklendiğinde, *Benim Adım Kırmızı* etrafında her geçen gün büyüyen bir külliyatla karşılaşırıyordum. Bu da beni, kitaba alacağım yazıları seçerken bazı kıstaslar ve kısıtlamalar belirlemeye itti.

İngilizce, Fransızca, Almanca gibi dillerde yayımlanan yazılara ulaşmak, hızlıca içeriğini değerlendirmek ve kopyalarını elde etmek görece kolay olsa da; Rusça, Çince gibi alfabetine aşına olmadığım ve bilmediğim dillerde, metinlerin tamamına, hatta kimi zaman açık künyelerine ulaşmak bile oldukça zordu. Bu nedenle kitap için yaptığım araştırma sırasında tespit ettiğim, özellikle Çin’de yazılmış onlarca makale ve tezdin yararlanamadığımı itiraf etmem gerek. Öte yandan, İngilizcenin artık dünyanın büyük bölümünün benimsediği ortak bir akademik bir dil haline gelmesi, pek çok farklı millete mensup araştırmacının yazılarına ulaşmama ve bu açıdan çoksesli bir içerik elde etmeme imkân tanıdı.

Yazıları belirlerken önemli bulduğum ve dikkat ettiğim bir başka mesele, olabildiğince çok ve farklı bakış açısının, mümkün olan en başarılı örneklerle temsil edilebilmesiydi. Bana kalırsa *Benim Adım Kırmızı*'yı özel kılan yanlardan biri olan, romanın aynı konunun değişik yüzlerini farklı anlatıcılarla gösterme becerisi, kitap için derlediğim yazılarda da kendini göstermeliydi. Bu yüzden, romanı değerlendiren yazılara göz gezdirildiğinde de anlaşılacağı gibi, tarihten polisiyeye, toplumsal cinsiyetten psikanalize, İslam sanatından perspektife, Doğu-Batı ilişkisinden çeviribilime pek çok konuda, kendi alanında öne çıkmış yazarların makalelerini bir araya getirmeye özen gösterdim. Bu nedenle, hem tekrardan kaçınmak hem de bu haliyle bile oldukça hacimli duran seçkiyi daha da kalınlaştırmamak için, son derece kıymetli, ancak kitap-taki yazılarla içerik olarak örtüşen bazı yazıları derlemenin dışında bırakmayı yeğledim.

Dikkatle üzerinde durduğum bir başka nokta, kitapta bir araya getirdiğim yazıların daha önce Türkçede yayımlanmamış olmalarıydı. Bunu, hem diğer kitap, dergi ya da tezlerin bütünlüğünü bozmamak hem de bu derlemeyi alan okurun yeni yazılarla buluşmasının daha doğru olacağını düşündüğüm için önemsedim. Dolayısıyla, kitabı eline alanlar daha önce okuyup beğendikleri kimi kıymetli yazarları ve *Benim Adım Kırmızı* için yapılmış değerlendirmeleri bu seçkide bulamayacak olsalar da; bu sayede pek çok yeni çalışmayla ilk kez karşılaşabilecekler.

Türkçe dışı dillerdeki yazıların çevrilmesi sırasında tek bir çevirmenle çalışmaya ve olabildiğince yekpare bir terminoloji kullanmaya özen gösterdik. Çok çeşitli odaklara ve kavramsal tartışmalara sahip olan makalelerin Türkçeye anlaşılır, bütünlüklü ve yetkin biçimde aktarılması bizim için öncelikli hedefti. Yazılardaki üslup çeşitliliğini koruyarak her birini Türkçenin imkânlarıyla yeniden biçimlendirmek, en çok vaktimizi alan, ancak sonunda niyetimizi gerçekleştirdiğimizi görerek memnun kaldığımız işlerden biri oldu.

Çeşitli zaman ve mecralarda yayımlanmış yazıların aynı kitapta, uyum içinde yer alabilmesi için önemli saydığım bir diğer husus da referans sistemlerinin ve alıntılarının ortaklaştırılmasıydı. Bu amaçla, metin içi referans sistemlerinden birini kullanan makalelerin tamamını APA formatında düzenlemeyi tercih ettim.

Böylece, umuyorum ki, yazıları okuyanlar, yararlanılan kaynakları incelemek istediklerinde herhangi bir sorunla karşılaşmadan ilerleyebilecekler. Öte yandan, dipnotlu referans sistemlerini kullanan yazıların APA formatına aktarılmasının makalelerin akışını bozacağı düşüncesiyle, mevcut yapılarını korumanın daha doğru olacağına karar verdim. Bununla birlikte dipnotlu yazıların da kendi içinde tutarlı ilerlemesine ve ortak bir yapıyı takip etmelerine mümkün olduğunca gayret gösterdim. Aynı şekilde yazıların *Benim Adım Kırmızı*'dan alıntılar içeren bölümlerinde, romanın Yapı Kredi Yayınları'ndaki baskısını esas alarak, her bir yazıdaki roman göndermelerinin aynı metin üzerinden kontrol edilebilmesine dikkat ettik. Böylelikle okurlar, romanın farklı dil ve zamanlarındaki baskıları arasında zaman kaybetmeksizin bütün alıntıları aynı baskı üzerinden diledikleri gibi takip edebilecekler.

Makalelerin son hallerine ulaşmasında kendimi şanslı saydığım noktalardan biri de, Türkiyeli eleştirmenlerce kaleme alınmış olmalarına karşın ilk olarak İngilizce ya da Fransızca yayımlanmış yazıların çeviri ve editöryal okumalarının tamamlanmasından sonra, yazı sahiplerinin metinlerini yeniden gözden geçirmeleri ve çalışmaları üzerine bir kez daha düşünmeleri oldu. Kimi makalelerde üç dört kez tekrarlanan bu süreç, mutlulukla söyleyebilirim ki, pek çok yazının bu kitaptaki Türkçe son halinin, özgün versiyonlarından hem daha kapsamlı hem de daha anlaşılır olmasını sağladı.

Son olarak, böylesi bir derleme yapmaya karar verdiğimizde çeviri yazıların yanında ilk kez bu kitap için kaleme alınmış metinlerin de derleme içinde yer almasının önemli olacağını düşündüm. Bu amaçla ulaştığım ve *Benim Adım Kırmızı* hakkında yeni değerlendirmeler yapabileceğini düşündüğüm akademisyenlerden beşi, teklifimizi kabul ederek ilk kez bu kitapta okuyacağınız makalelerini hazırladılar. Bu bakımdan Azade Seyhan, Didem Havlioğlu, Fatih Altuğ, Bahadır Sürelli ve Alper Şahin'in yazılarını ayrıca önemsedığimi ve mevcut *Benim Adım Kırmızı* külliyyatına çok değerli bir katkı sunduklarını belirtmeliyim.

Orhan Pamuk, *Kara Kitap* boyunca bölümlerin başlarında kullanacağı epigrafların ilkinde şöyle yazar: “Epigraf kullanmayın, çünkü yazının içindeki esrarı öldürür!” Sanırım bu noktada ben de benzer bir korku ve mecburiyetle, makalelerin esrarını bozmak pahasına derlemedeki yazıların sıralamasından ve genel hatlarıyla içeriklerinden bahsetmeliyim. Umuyorum ki bu sayede, kitapta yer alan yazılar arasında kendi yolunu bulmaya, ilgi alanlarına dönük metinleri tespit etmeye çalışan okurlara bir tür yol haritası sunmuş olacağım.

Derlemede yer alan John Updike, Richard Eder ve Dick Davis imzalı ilk üç yazı, İngilizce baskısının ardından *Benim Adım Kırmızı*'nın *The New Yorker*, *The New York Times* ve *The Times Literary Supplement* gibi son derece saygın yayınlarda oldukça güçlü isimlerden nasıl tepkiler aldığı aktarmayı amaçlıyor. Bir anlamda Anglosakson dünyanın romana dair ilk bakış açısını gösteren ve okurlara romanda neler bulabileceklerinin, bunların nasıl yorumlanabileceğinin çerçevesini çizen bu eleştirilerin bir başka önemi de, kendilerinden sonra gazete ve dergilerde (akademik çalışmaların başlangıcından önce) yazılacak olan onlarca kısa değerlendirmenin en kapsamlı ve belirleyici örnekleri olmalarıdır. Nitekim bu derlemede yer alan pek çok makalenin de sıklıkla bu yazılara referans vermeleri tesadüfi değildir.

Bahadır Sürelli'nin bu kitap için yazdığı “*Benim Adım Kırmızı* Üzerine Üç Merkezli Bir Okuma Denemesi” başlıklı makalesi, romanın tarihsel kaynaklarının izini sürmeyi, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan İslam sanatı anlayışlarının oluşum sürecini tartışmayı ve bu temelden yola çıkarak bir *Benim Adım Kırmızı* eleştirisi tarihçesi çizmeyi amaçlıyor. Sürelli'nin yazısının kitap için bir başka önemi de, daha dar çerçeveli, belirli ayrıntı ya da temalardan hız alarak hazırlanmış makalelerden önce, okura, romana dair geniş bir tarihsel perspektif öneriyor olması.

Erdağ Göknaş'ın kitaptaki ilk yazısı olan “Osmanlı Mirasını Yeniden Tahayyül Etmek” de, hem *Benim Adım Kırmızı*'ya hem de romanın anlattığı Osmanlı algısına dair yeni bir yorum getirmeyi amaçlıyor. Bu işi yaparken de sadece *Benim Adım Kırmızı*'nın sunduklarıyla yetinmeyerek, bir yandan Orhan Pamuk'un külliyatını tartışmaya açıyor, bir yandan da “tarih, ulus, miras” gibi kavramları

edebiyat eleştirisinin içine katarak Halide Edip ile Pamuk arasında paralel bir okuma yapmayı amaçlıyor. Gökna'ın bu kapsamlı yazısı, Pamuk'a ve romanına dair çok geniş çerçeveli bir tarihsel-akademik bakış açısı kazanmamıza yardımcı oluyor.

Erdağ Gökna'la birlikte derlemeye iki makalesiyle katkı veren bir diğ er yazar olan Feride Çiçekoğlu, *Benim Adım Kırmızı*'nın üzerinde en fazla konuşulan temalarından "görme" meselesini ele alıyor. Birbirini hem çoğaltan hem de diğ erinin eksiklerini tamamlayan bu iki yazıda, Çiçekoğlu "bakış açısı, görsel anlatım, hareket, zaman" gibi konuları hem resim ve sinemayla hem de edebiyatın kendine özgü sorularıyla paralel bir okumaya tabi tutuyor. Romanda sıklıkla sözü edilen ve Çiçekoğlu'nun da uzun uzadıya incelediği bir baş ka konuy sa, "resim ile söz" ve "tahkiye ile tasvir" arasındaki ilişkinin tarihsel yönü ve *Benim Adım Kırmızı*'nın bu dinamikle nasıl baş a çıkıp, kendini Doğu-Batı arasında nasıl konumlandırabildiği odağında biçimleniyor.

Kitapta yer alan sekizinci yazının sahibi olan Françoise Paulet Dubois, "Bu Bir Pipo Değildir": Yourcenar ve Orhan Pamuk'ta Gerçeklik ve Tasvir" baş lıklı makalesinde, Çiçekoğlu'nun bıraktığı yerden "görme"nin anlamını tartışmayı sürdürüyor. Tartış masına dahil ettiği Yourcenar'ın eserleriy se, Pamuk'un da romanını yazarken etkilendikleri arasında andığı bu hikâyelerin *Benim Adım Kırmızı*'yla akrabalıklarını ve ayrış malarını "gerçeklik" ve "tasvir" kavramlarıyla birlikte değerlendiriyor. Tanju İnal ve Mümtaz Kaya'nın birlikte kaleme aldıkları ve "yazar-çevirmen-okur" temalarına odaklanarak *Benim Adım Kırmızı*'yı "anlatıcı, tür, resim" baş lıklarında değerlendirdikleri yazılarıys a, bir yandan romanın görsel yanını önceki yazılarla bütünleş erek tartışırken, bir yandan da yazar ve eserini Pamuk'un Fransızca çevirilerinin ve buradaki alımlanış ının ekseninde yorumluyor.

Çeviri konusuna yapılan giriş, Erdağ Gökna'ın derlemedeki ikinci yazısı olan "Çevirinin Yazarı, Yazarının Çevirmeni Olmak" makalesiyle daha derinlikli bir nitelik kazanıyor. Aynı zamanda *Benim Adım Kırmızı*'nın İngilizce çevirmeni de olan akademisyen Gökna, hem romanı çevirdiği sırada karşılaştığı sorunlara hangi çözümleri neden ürettiğini aktarıyor hem de genel olarak "çeviri,

ülslup, çevrilebilirlik” konularına dair özgün ve kapsamlı bir bakış açısı geliştiriyor.

Zelia Gregoriou derlemenin on birinci yazısı olan “*Benim Adım Kırmızı: Kültürel Okuryazarlık Sınırları İçinde Edebiyat ve Çeviri Edimleri*” başlıklı makalesinde, Gökna’ın bıraktığı yerden devam ederek, “çeviri” konusunu kuramsal düzeyde tartışmaya açıyor ve Derrida, Nussbaum gibi teorisyenlere yaptığı göndermelerle, hem romanın hem de çevrilebilirliğin kültürlerarası ve kültürlerüstü doğasına, imkân ve imkânsızlıklarına odaklanıyor. Gregoriou’nun ardından gelen David Martyn ise, *Benim Adım Kırmızı*’da yoğun biçimde ele alınan Doğu-Batı ilişkisini bu kez çokkültürlülük kavramı aracılığıyla ve makalesinin adından da anlaşılacağı üzere, “Türk-Alman edebiyatı” ile “Germanistlere dersler” bağlamlarında tartışıyor.

Azade Seyhan’ın “*Benim Adım Kırmızı: Sanat Entrikaları*” başlıklı makalesi “temsil, diyalektik, alegori, tarihsellik, postmodernizm, bellek” gibi pek çok meşakkatli kavramı, anlaşılır ve zihin açıcı bir biçimde, hem felsefenin hem de edebiyatın imkânlarıyla *Benim Adım Kırmızı* üzerinden tartışmaya açıyor. Seyhan’ın farklı edebiyat geleneklerine ve yazarlara yaptığı çok sayıda gönderme, bir yandan Pamuk’u dünya edebiyatındaki yeri açısından yeniden düşünmeye olanak tanırken, bir yandan da yerel ile küresel arasındaki yakın ilişkinin karmaşık yakınlığının altını çiziyor.

“*Benim Adım Kırmızı*, kozmopolit okuru, Doğu ve Batı’nın görünüşte farklı kültürel temsillerinde yatan müşterek insani tutkuları yeniden hayal etmeye çağırır”, diyen Lucy Stone McNeece ise, “Avrupa’nın Geçmişini Yeniden Konumlandırmak” üstbaşlıklı makalesinde, Pamuk’un hem Doğu hem de Batı’yı kurmacalarında nasıl yeniden inşa ettiğini, bir yandan tarihsel, bir yandan da bugünün kavram ve kaygılarıyla tartışmaya açıyor. Nedret Öztokat ve Uşun Tükel’in birlikte kaleme aldıkları derlemenin on beşinci yazısıysa, McNeece’in Doğu-Batı ikiliğine ilişkin tarihsel değerlendirmelerini, bu kez estetik alanına, özellikle de Doğu ve Batı’daki resmetme geleneklerine odaklanarak yorumluyor. “Doğu’dan Görülen Batı/Batı’dan Görülen Doğu” başlığını taşıyan makale, aynı zamanda, romana ve değindiği meselelere yapısalılık ve anlatıbilimin kavramlarıyla yaklaşarak tartışmaya kuramsal bir çehre de kazandırıyor.

Emilia Parpalä ve Rimona Afana'nın birlikte yazdıkları derlemenin on altıncı makalesi de, tıpkı Lekesizalın gibi, *Benim Adım Kırmızı*'yi çözümlerken edebiyatla felsefeyi birbiriyle diyalog kurmaya teşvik ederek, "diyaloji, dolaylılık, kronotop, eşik, çokseslilik" gibi 21. yüzyılın gözde kavramlarıyla bir yakın okuma denemesine girişiyor. Makalenin bu kavramları uygulamaya açtığı alansa, romanın en baskın ikiliği olan Doğu-Batı yörüngesinde hareket ediyor.

Barish Ali ve Caroline Hagood'un birlikte yazdıkları "*Benim Adım Kırmızı*'da Heteroglossia Cümbüşü ve Cinai Bakış Açıları" başlıklı makale de, Parpalä ve Afana gibi, romanı değerlendirecekleri kuramsal temel için Mikhail Bakhtin'in edebiyat eleştirisine hediye ettiği kavramları kullanmayı tercih ediyor. Bu noktada Bakhtin ve heteroglossia her ne kadar yazarlara bir başlangıç ivmesi kazandırsa da, *Benim Adım Kırmızı*'nın analizi derinleştikçe, Benjamin, Barthes, Deleuze, Moretti, Foucault, Derrida gibi sosyal bilimlerin sıklıkla başvurduğu güçlü kaynaklar da metne dahil olmaya başlıyor ve ortaya, yoğun bir teorik tartışmayla çevrelenmiş kapsamlı bir roman incelemesi çıkıyor.

Fatih Altuğ'un bu kitap için kaleme aldığı *Benim Adım Kırmızı* çözümlenmesi temel bir soruyu yanıtlamayı kendine amaç ediniyor: Bu romanın "failleri" kimlerdir? Bu doğrultuda, makale ilerledikçe Altuğ, çizdiği rota ve kadroyu takip ederek metnin faillerinin peşine düşüyor ve romanda kimin/neyin nasıl failleştiğini yorumluyor. "İnsan Olmayan Failler", "Sanat Eserinin Failliği", "Vantrioloğun Failliği" ve "İmzanın Failliği" adlarını taşıyan bölümlerin her biri, okuyucuyu romana yeni bir gözle bakmaya davet ediyor.

Didem Havlioğlu'nun "Aşkın Tarihselliği ve Şeküre'nin Sesi" başlıklı yazısı ise, adından da tahmin edileceği gibi *Benim Adım Kırmızı*'nın son derece kuvvetli yanlarından biri olan "aşk"ı, romanın en *kırmızı* karakteri Şeküre'nin yanında durarak, ona kulak vererek, söylemediklerini de anlamaya çalışarak çözümlüyor. İlk kez bu derlemede yayımlanan Havlioğlu'nun metni, aynı zamanda, romanı toplumsal cinsiyet çalışmalarının eleştiriye kazandırdığı yöntemlerle okuması yönüyle de kitaba son derece kıymetli bir katkı sunuyor.

Yazısının hemen başında, “Orhan Pamuk’un *Benim Adım Kırmızı* romanını, insan hakkında neler söylüyor diye düşünerek ele almaya çalışacağım” diyen Alper Şahin, Handel’in *Il Trionfo del Tempo e del Desinganno* oratoryosundan yola çıkarak, romanın psikanaliz bağlamında kendisine düşündürdüklerinin peşine düşüyor. Bu amaçla, Güzellik, Haz, Zaman ve Hakikat adını verdiği dört bölüme ayırdığı makalesinde, bizi hem romanı hem de kendimizi sorgulayacağımız yoğun ve zihin açıcı bir değerlendirmeye katılmaya çağırıyor. Yazdıkları ve kariyeriyle psikanaliz alanında son derece saygın bir yeri olan Şahin’in edebiyat eleştirisine yaptığı bu disiplinlerarası katkı, aynı zamanda *Benim Adım Kırmızı* hakkında üretilen geniş külliyata da özgün bir bakış ve alan kazandırıyor.

Derlemenin yirmi birinci ve son yazısı olan H. Esra Almas imzalı “*Benim Adım Kırmızı*’nın ‘Çerçevesi’: Bir Başyapıt Okuması” başlıklı makalesi, kapanışa yakışır biçimde hem kitabı hem de romanı çerçeveleyen bir okuma yapıyor. Almas’ın sekiz farklı “çerçeve” önerisi, Pamuk’un romanının neden ve nasıl bir başyapıtla dönüştüğünü tartışıyor. Alımlanmadan kitabın farklı baskılarının *paratext* açısından incelenmesine, Pamuk’un “usta-yazar” yönünden romanın başka başyapıtlarla nasıl ilişkilendiğine, tarihsellikten metnin çeşitlilik ve üslup özelliklerine, resme ve İslam sanatında tasvir geleneğinin anlamına uzanan bu çerçeveler, *Benim Adım Kırmızı*’yı derleme boyunca kuşatan farklı yaklaşımları bir arada ve son kez düşünme olanağı sağlıyor.

Makalelerin sona erdiği noktadaysa, *Benim Adım Kırmızı* hayranlarını çok sevindireceğini düşündüğüm bir Orhan Pamuk söyleşi yer alıyor. Romanın yazarının, aradan geçen yirmi yılın ardından romanı hakkındaki fikirlerini, o günlere dair anılarını, metnini nasıl tasarladığını, ona düşündürdüklerini, kendince eksik ve güçlü gördüğü yönleri hem bir okur hem bir eleştirmen ve elbette hem de bir yazar olarak anlattığı bu uzun ve samimi sohbet, sanıyorum ki benim için olduğu kadar okurlar için de *Benim Adım Kırmızı*’ya adadığımız bu derlemeye yakışır, mutlu bir sona ulaşmamızı sağlayacak.

Bir fikir olarak ortaya çıkışından, yazıların seçilmesine, çevrilmesine, düzenlenmesine ve son hallerine ulaşmasına dek geçen yaklaşık üç yılın sonunda ortaya çıkan bu kitapla, kişisel olarak da

çok sevdiğim, hayranlık duyduğum, her okuyuşumda yeni şeyler öğrendiğim, bu şimdiden klasikleşmiş ve dünyanın hemen her yerinde tutkulu okurları bulunan romana hak ettiği kıymet ve saygıyı gösterebildiğimi umuyorum. Yayımlanışının yirmi birinci yılında, *Benim Adım Kırmızı*'yı yirmi bir güçlü yazıyla selamlama olanağını bulduğum için de kendimi oldukça şanslı sayıyorum. Son olarak, kitabın oluşması sırasında bütün yazıları benimle birlikte gözden geçiren Yapı Kredi Yayınları'ndan İshak Reyna'ya, çevirmenimiz Mehmet Erkurt'a, kitabı son haline kavuştururken katkısını esirgemeyen Sevgül Sönmez'e, makalelerini yayımlamamıza onay veren kıymetli eleştirmenlerimize ve elbette böyle bir derlemeyi mümkün kılan *Benim Adım Kırmızı*'nın yazarı Orhan Pamuk'a teşekkür ederim.